

DOF - Dansk Ornitologisk Forening

Ynglede sort stork i Gram/Toftlund-området i 1980'erne?

Den sorte stork er en meget stilfærdig ynglefugl, som man på trods af størrelsen let kan overse, og der har hersket en del tvivl om, hvorvidt arten overhovedet har ynglet i Danmark siden 50'erne. I denne artikel beskriver Jesper Leegaard sit arbejde med at komme tvivlen til livs. Ornitologien kan være et sandt detektivarbejde...

Efter at jeg og min familie flyttede til Vester Lindet – 3 kilometer øst for Gram - i 1999, er jeg jævnligt stødt på oplysninger om, at sort stork har ynglet på tre lokaliteter midt i 1980'erne. Nemlig Røjbøl Skov, Mandbjerg Skov og Gram Storskov.

Jeg har brugt utallige timer på at trave skovene omkring Gram, Rødding & Toftlund igennem for at følge op på mere eller mindre brugbare oplysninger om iagttagelser af sort stork eller ligefrem forsøg på at finde en mulig rede.

Sort Stork ved Gram Storskov. Dogme-fotoet viser en adult Sort Stork siddende på en hegnsplæ, og billedet er taget på stor afstand gennem teleskop af Brian Brenner Hansen den 18. juli 2008.

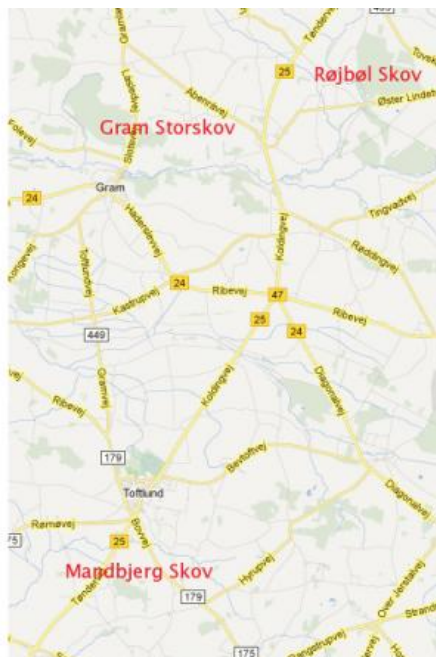
Dette har selvsagt ført til utallige skuffelser, og jeg har aldrig fundet noget entydigt bevis på ynglende sort stork i området, selv om jeg har iagttaget både ungfugle og voksne fugle i området flere gange i løbet af de 13 år, vi har boet her. Derfor har jeg stillet mig tilfreds med oplysningen om, at sort stork i hvert fald har ynglet i området engang midt i 1980'erne.

Stor var min overraskelse derfor, da Sebastian Klein – [i denne tråd på Netfugl](#) – satte spørgsmålstegn ved, om der overhovedet var sikre beviser på ynglende sort stork i Danmark efter år 1951/52, hvor den ynglede i Tofte Skov. Diskussionen bølgede frem og tilbage, og man måtte konstatere, at der faktisk intet sikkert ynglebevis fandtes.

Man måtte også konstatere, at fundet af en tjekkisk ringmærket juvenil sort stork på Als i 2001 (fundet cirka 30 dage efter ringmærkningen i Tjekkiet) gennemhullede teorien om, at ungfugle set i Danmark i sensommeren stammer fra danske ynglefugle.

Derfor besluttede jeg mig for at opspore førstehåndsiagttagelser fra 1980'erne i Gram/Toftlund-området. Ved direkte at spørge de folk, som snakkede om sort stork i området, hvor de havde deres viden fra, kunne jeg så at sige følge tråden baglæns til kilden.

Denne research har ført mig frem til følgende beskrivelse af forholdene for sort stork i 1980'erne på de tre lokaliteter.

Her ses de tre omtalte lokaliteter på et kort. Klik eventuelt på kortet øverst i artiklen for at se det i højere opløsning.

Røjbøl Skov

Det mest lovende rygte, jeg har hørt:

Hans Skov var ude for at reparere reden af hvid stork på gården Dalager i 1985. Under samtalen med ejeren – Aage Mariegaard – fik Hans at vide, at det var ærgerligt, at den hvide stork var væk, men at det da så var godt, at der nu ynglede sort stork nede i skoven. Hans Skov fik fremvist reden med unger!

Fakta: Hans Skov kender intet til dette rygte.

Jeg har talt med Aage Mariegaard, som nu bor i Rødding. Det eneste, Aage kan fortælle om sort stork i Røjbøl, er, at han gennem en sommer flere gange så en sort stork flyve ind i skoven. Han mener ikke selv, at den har ynglet dér.

Der kører masser af andre rygter om denne skov. Blandt andet et rygte om, at der findes et billede af reden, som lå i en rødél ved skovbækken. Jeg har ikke kunne finde et sådant foto, og desuden er der ikke nogen skovbæk i Røjbøl Skov. Så altså er der intet, der tyder på ynglede sort stork her.

At der holdt en enlig sort stork til i skoven i en periode midt i 1980'erne er naturligvis også en spændende iagttagelse.

Mandbjerg Skov

Det mest lovende rygte, jeg har hørt:

Parret af sort stork fra Gram Storskov flyttede på et tidspunkt til Mandbjerg, hvor de ynglede i et år. Der er fundet gylp under reden, som er blevet bestemt til gylp af sort stork.

Fakta: Der findes ikke noget bevis på, at sort stork har ynglet i skoven.

Mandbjerg Skov er en forholdsvis overskuelig skov, som i perioden blev besøgt af blandt andre Kurt Storgaard i forbindelse med rovfuglegruppens arbejde. Den rede, som jeg har fået beskrevet som reden af sort stork, passer ifølge Kurt Storgaard til beskrivelsen af en stor rede, som et par duehøge brugte i 1980'erne.

Det gylp, som blev opsamlet under reden, blev opsamlet minimum et år efter, at sort stork skulle have ynglet dér. Bestemmelsen af gylpen er aldrig formuleret skriftligt, men det er blevet sagt, at det godt kunne være fra sort stork.

Der findes nogle interessante observationer af sort stork ved Mandbjerg Skov. Lis og Svend Paulsen, som boede op til skoven, publicerede den 26. juli 1982 en artikel i Vestkysten med et billede af tre sorte storke.

I artiklen fortalte de, at tre sorte storke hver morgen i de seneste fem dage havde slået sig ned på engen langs skoven og fourageret dér indtil ud på eftermiddagen. Billedet fra avisen er dog i en så dårlig kvalitet, at jeg ikke kan afgøre, om det er juvenile eller adulte fugle. At tre fugle nærmest er stationære i en periode lige efter, at ungerne har forladt reden, er meget interessant.

Ole Hyttel, som var skovfogedassistent i Mandbjerg Skov, gjorde følgende iagttagelser i Mandbjerg Skov i 1984:

25. april – 1 adult sort stork; 7. juni – 1 adult sort stork; 10. juni – 2 adulte sort stork sammen – ses både formiddag og aften; 31. august – 1 adult sort stork.

Også spændende iagttagelser, men stadig intet bevis for yngel eller yngleforsøg.

Ud over, at der ikke er sikre beviser for ynglepar i Mandbjerg Skov, så siger blandt andre Kurt Storgaard, Else Lei, Ole Hyttel og Benny Sehested, at arten helt sikkert ikke ynglede der.

Gram Storskov

Det bedste rygte, jeg har hørt:

Sort Stork har ynglet i Gram Storskov i minimum to år med succes, det ene år med tre flyvefærdige unger, det andet år med en flyvefærdig unge.

Fakta: Gram Storskov er den eneste lokalitet, hvor jeg har kunnet finde førstehåndsberetninger om ynglende sort stork. Sort stork har ynglet i Gram Storskov minimum to år i perioden 1983-1986. Der er dog usikkerhed om årstallene; der er jo desværre også gået 30 år!

I 1982 var Ralph Jessen fra Vester Lindet på bukkejagt ved Gram Storskov. Ralph var den første, som rapporterede sort stork fra området. Han var med det samme klar over, at der kunne være noget i gærde, da han så en sort stork ved et skovbryn i maj måned.

Ralph kontaktede Hans Skov, som var kendt for sit engagement i den hvide stork. Hans Skov var en ung mand, som tog sin knallert fra Vejen – hvor han boede – og kørte til Gram for at følge op på observationerne.

Fra den 29. juni til den 7. juli fulgte Hans Skov den sorte stork i Gram Storskov. I denne periode så han ofte to fugle sammen, men andre gange kun en fugl. Fuglene virkede meget inaktive – stod og rastede meget af tiden – så Hans Skov vurderede, at de ikke ynglede i 1982. Muligvis har de dog etableret sig det år uden egentlig at yngle.

I 1983 og 1984 opholdt Hans Skov sig i Norge under sin uddannelse til arkæolog og fik derfor aldrig fulgt op på observationerne fra 1982.

I 1980'erne arbejdede Hermann Jørgensen som opsynsmand og ansvarlig for skovdriften i naboskoven til Gram Storskov, nemlig Skaftkær Skov. Hermann har jeg snakket fugle med en del gange gennem årene, og han har for mig været den mest velinformerede kilde til ynglefundet af sort stork i Gram Storskov.

Hermann Jørgensen ved redetræet i maj 2013. Foto: Jesper Leegaard.

Følgende har jeg skrevet ned efter en samtale med Hermann den 3. marts 2013:

Den Sorte Stork har med sikkerhed ynglet to år i Gram Storskov. Det ene år fik parret tre unger på vingerne, og det andet år fik de en flyvefærdig unge.

Reden var placeret på en sidegren af et stort egetræ, som stod cirka 30 meter fra skovbrynet. Jeg har aldrig været ved reden i yngletiden, men har set reden uden for yngletiden. Sort Stork er meget diskret og gør ikke meget væsen af sig.

Den tid på året, hvor fuglene oftest kunne ses, var når familien med de flyvefærdige unger gik på vingerne om morgenen for at forlade redeområdet for at fouragere. Typisk lettede familieflokken ved 7-tiden og fløj i lav højde væk fra skoven.

Hvis familien blev forstyrret af for eksempel skovarbejde, kunne de kredse i lang tid over skoven i nærheden af reden. En gang, hvor jeg var i skoven i yngletiden, kiggede jeg op, da jeg hørte en lyd, jeg aldrig havde hørt før.

Der kunne jeg se en voldsom kamp mellem en sort stork og en duehøg. Det virkede nærmest, som om duehøgen angreb den sorte stork. Mens kampen stod på, kredsede de to fugle højere og højere op og var på et tidspunkt kun to små prikker på himlen.

Kristian Enevoldsen har ligesom Hermann Jørgensen observeret sort stork på ynglepladsen. Han arbejdede i 1980'erne på Gram Teglværk, som faktisk lå midt i Gram Storskov (ved Gram Lergrav), og jeg talte med ham den 8.

marts 2013:

Jeg kender ikke til, at den sorte stork har ynglet hele to gange i Gram Storskov, men så i 1980'erne ofte sort stork. Jeg fulgte familien det ene år, hvor de fik tre unger på vingerne.

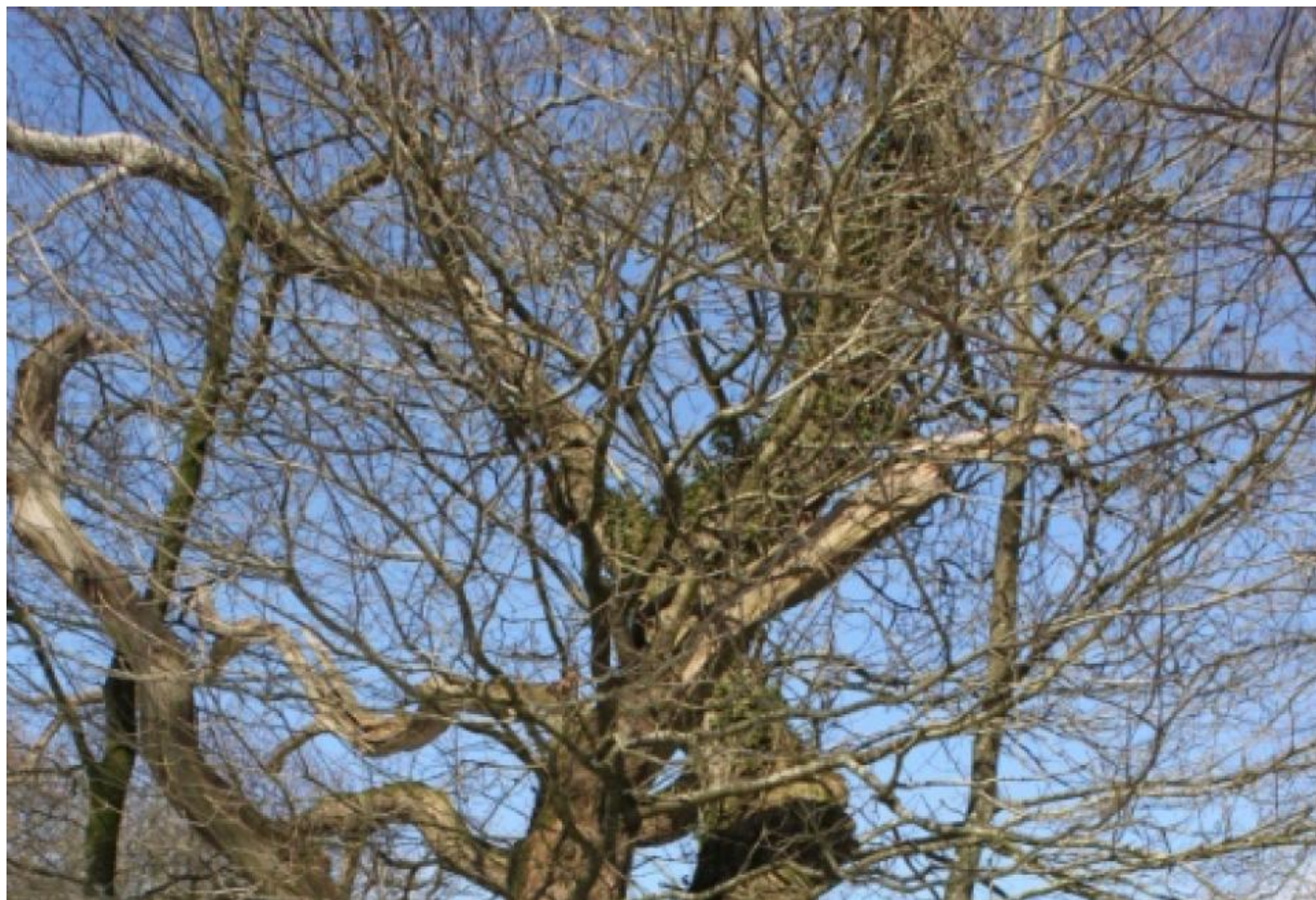
Dengang interesserede jeg mig ikke så meget for fugle, men lagde efterhånden mærke til den store fugl med de røde ben, som holdt til nede på engene. Efterhånden som jeg blev klar over, at det var sort stork, fulgte jeg med i, hvad der skete gennem sommeren.

Flere gange så jeg sort stork enkeltvis i løbet af sommeren, men først da ungerne var flyvefærdige, kunne vi få dem at se mere regelmæssigt.

Hen mod aftenen kunne jeg flere gange følge storkefamilien, når de søgte tilbage til reden for at overnatte. Jeg vil tro, at det stod på i 7-14 dage, hvor de vendte tilbage til reden.

Jeg var klar over, at det var en sky fugl, og gik ikke ind til reden i yngletiden. Én gang var jeg dog nærmest ved en tilfældighed kommet ind til redetræet i yngletiden. Der kunne jeg konstatere masser af ekskrementklatter under reden.

Den store rede lå på en kraftig sidegren af et stort egetræ. Der, hvor sidegrenen delte sig i en gaffel, lå den store rede. Reden var ikke særlig højt placeret, og jeg vil mene, at man kunne komme op til den ved hjælp af en god stige. Jeg har gennem flere år lagt mærke til den store rede, men med tiden faldt den ned.

Kristian Enevoldsen ved redetræet i marts 2013. Foto: Jesper Leegaard.

Den 12. marts 2013 kører jeg op for at besøge Carsten Nielsen. Carsten Nielsen var skovfoged i Gram Storskov i perioden 1977-1985.

Carsten Nielsen fortæller:

Jeg kender godt til rygterne om ynglende sort stork her i skoven. Jeg kan hverken be- eller afkræfte rygterne, men det er rigtigt, at vi havde sort stork i en periode først i 1980'erne.

Jeg interesserer mig for naturen som helhed og har ikke prøvet på at finde reden af sort stork, så den kan godt have ynglet her. Jeg boede i sin tid cirka 500 meter fra Gram Storskov, og jeg så jævnligt sort stork. Oftest var der tale om en enlig fugl, som kom flyvende i 6-8 meters højde over engene langs skoven.

Jeg så sort stork i to forskellige år. Enkelte gange har jeg også set sort stork sidde i nogle af de store egetræer langs skovbrynet.

Jeg fik – ad omveje – fat i Søren Essendrop, som var jagtkonsulent i 1980'erne. Søren fortalte følgende:

Jeg vidste, at der ynglede sort stork i Gram Storskov, og da der var kommet ny skovfoged i Gram Storskov i 1986, ville jeg tage op og fortælle ham, at de skulle tage hensyn til den sorte stork, når de arbejdede i skoven.

Én gang i 1986 så jeg familien med unger i luften. Det var et flot syn at se de sorte fugle – det sorte fik et rødt skær i morgensolen!

Den nye skovfoged hed Aage Laesgaard (skovfoged 1986-1994), og ham har jeg også talt med:

Jeg boede ikke langt fra skoven og så sort stork flere gange. Oftest så jeg dem flyve over området morgen og aften. Vi gik alle stille med dørene, for at folk ikke skulle komme rendende og lede efter sort stork.

Jeg har set reden en enkelt gang, uden for yngletiden – jeg fik at vide, hvor den var, og fandt den også. Reden lignede de reder af hvid stork, som man kender, men jeg syntes ikke, at den var helt så stor som en rede af hvid stork. Reden var lavet af grene i forskellige størrelser – både tykke og tynde. Reden var i en kroget eg tæt ved skovbrynet.

Jeg er sikker på, at de ynglede i 1986, men de følgende år så jeg dem ikke.

Aage Laesgaard foreslog, at jeg besøgte Alexander Tychsen. Den 6. maj 2013 besøgte jeg Alexander. Han kunne bekræfte, at sort stork har haft rede i skovbrynet, og at Hermann Jørgensen har vist ham reden efter ynglesæsonen.

Alexanders kone fortalte desuden, at de engang skulle have børnefødselsdag og spurgte skovfogeden (Aage Laesgaard), om de måtte holde et løb i skoven for børnene. Skovfogeden bad dem om ikke at komme hen i nærheden af den del af skoven, hvor den sorte stork havde rede.

Sort Stork over Gram Storskov den 6. juli 1982. Foto: Hans Skov.

Konklusion

Sort stork har ynglet i Gram Storskov i minimum to år med ynglesucces; sandsynligvis endog tre år. Ynglefundene ligger i perioden 1983-1986.

Hermann Jørgensen mener, at de to år, hvor sort stork ynglede i Gram Storskov, var under Carsten Niensens tid som skovfoged – altså senest i 1985. Søren Essendrop siger derimod, at han har set parret med flyvefærdige unger året efter. Søren Essendrops beretning passer fint med, hvad Aage Lauesgaard & Alexander Tychsen fortæller.

Så det helt eksakte årstal bliver desværre ikke let at finde. Det bedste bud må være, at sort stork med sikkerhed har ynglet i 1983 & 1984, og så har den muligvis igen ynglet i 1986.

Hvor selve redetræet lå, er der derimod ingen tvivl om. I marts udpegede Kristian Enevoldsen med stor sikkerhed redetræet for mig. Hermann Jørgensen og jeg var i skoven igen i maj, og Hermann stillede sig hen til nøjagtigt det samme træ og sagde ”her lå den”!

Observationerne af familieflokken, som kom til redeområdet om aftenen og forlod det igen om morgenen – som Hermann og Kristian beskrev uafhængigt af hinanden – passer også fint med beskrivelsen i bogen ”Der Schwarzstorch”. Her beskrives, hvordan familien kan overnatte i redeområdet i op til fire uger efter udflyvning.

Til slut vil jeg minde om, at sort stork har en stor fourageringsradius. Så skulle du se en sort stork i yngletiden og have mistanke om, at det kunne være en ynglefugl, så kan reden ligge langt væk.

Så god arbejdslyst!

Følgende personer takkes for bidrag til artiklen

Alexander Tychsen, Benny Sehested, Bjarne Nielsen, Brian Brenner Hansen, Byhistorisk Arkiv Haderslev, Carsten Nielsen, Chr. Brix Søndergård, Ejnar Gubi, Else Lei, Erik Thomsen, Fam. Paulsen, Hans Skov, Hermann Jørgensen, Jens Hjerrild Hansen, Jesper Tofft, John Frikke, Jørgen Jensen, Klaus Dichmann, Kristian Enevoldsen, Kurt Storgaard, Ole Hyttel, Per Bomholt, Per Hald Larsen, Peter Ilsøe, Ralph Jessen, Sebastian Klein, Søren Essendrop, Timme Nyegaard, Aage Lauesgaard, Aage Mariegaard & Aage Matthiesen.

 Dato:
20. 06. 2013

 Skrevet af:
Jesper Leegaard

 Fotos af:
Albert Steen-Hansen
Brian Brenner Hansen
Jesper Leegaard
Hans Skov

 Emner:
DANSKE YNGLEFUGLE

 Tags:
SJÆLDNE YNGLEFUGLE, SORT STORK, SØNDERJYLLAND

 Kilder

Læs mere om sort stork